

## **Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko VNS 4/2020 vp**

Vakaa ja toimiva suomalainen yhteiskunta nojaa talouden luontaisiin rakenteisiin sekä toimiviin kansainvälisiin poliittisiin, taloudellisiin ja teknisiin yhteyksiin, kuten ulkomaankauppaan, Euroopan unionin (EU) sisämarkkinoihin ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön. Suomen kannalta on tavoiteltavaa turvallinen ja vakaa kansainvälinen toimintaympäristö, jossa valtioiden, yritysten ja ihmisten toimintaa sääntelevät toimiva kansainvälinen oikeus ja sille rakentuvat yhteisesti noudatettaviksi sovitut säännöt, oikeudet ja velvollisuudet.

Nyt tähän perustaan ja luottamukseen kohdistuu epävarmuuksia ja paineita. Kansainvälinen turvallisuustilanne ja kansainvälisten instituutioiden toimintakyky ovat eurooppalaisesta ja suomalaisesta näkökulmasta heikentyneet viime vuosien aikana. Suurvalta- ja voimapolitiikka eivät ole kadonneet maailmasta. Kansallisen ja kansainvälisen kehityksen vuoksi tämä turvallisuuden toimintaympäristö on voimakkaassa muutoksessa, pitäen sisällään epävarmuustekijöitä (niin uhkia kuin mahdollisuuksia), eivätkä yhteiskuntamme toimivuus ja kriisinkestävyys ole itsestäänselvyys.

Turvallisuuteen vaikuttavat muutostekijät, uhkat ja riskit ovat jatkuvasti monipuolistuneet, laaja-alaistuneet, voimistuneet ja arkipäiväistyneet. Muutosten nopeus ja globaalin riskiyhteiskunnan esiintulo ovat myös hieman yllättäneet meidät. Uudet uhkat ja yhdistelmäuhkat ovat arvaamattomia ja edellyttävät kriisinkestävyydessä sekä varautumisessa ja sen sääntelyssä uusia, joustavia ja poikkihallinnollisia järjestelyjä. Suomalaisen yhteiskunnan ja globaalien tapahtumien nopeiden muutosten takia kehitystä ja tulevaisuuden toimintaympäristöä on vaikea ennustaa.

Yhteiskunnan toimivuuden turvaamisen mahdollistavat globaalit hyödyke-, informaatio-, logistiikka- ja talousvirrat ovat Suomelle elintärkeitä. Olemme siirtyneet osaksi kansainvälistä ja entistä markkinaehtoisempaa toimintaympäristöä. Turvallisuuden keskeinen osa on taloudellinen turvallisuus vakavien häiriöiden ja poikkeusolojen varalta. Kilpailukykyinen ja turvallinen liiketoimintaympäristö, ennakoitava ja vakaa sääntelyympäristö, toimivat hallinnon rakenteet sekä aktiivinen ja toimiva kansainvälinen yhteistyö ovat tärkeitä kokonaisuuksia. Globaalit kriisit tulisi hoitaa globaalein toimenpitein ja yhteistyöllä.

Samaan aikaan käytettävissä olevat resurssit ovat rajalliset. Ikääntyvä väestö keskittyy kaupunkeihin, keskinäis- ja teknologiariippuvuudet lisääntyvät, liiketoimintamallit

muuttuvat ja digitalisoituvat, ilmastonmuutos ja muut globaalit haasteet ovat keskiössä, taloudessa ja kansainvälisissä suhteissa on epävakautta, kansallinen kilpailukyky ja hyvinvointi ja sitä kautta vakaus nivoutuvat toisiinsa, yksilökeskeisyys ja turvallisuushakuisuus lisääntyvät.

Siksi tässä informaatiovyöryssä on yritettävä muodostaa mahdollisimman realistista kuvaa ja näkemystä toimintaympäristömme nykytilasta ja tulevaisuudesta tarvittavine kehittämis- ja tehostamistoimenpitein sekä skenaarionäkemysineen. Tiedon saatavuus, tilannekuva, ennakointi ja oikeanlainen informaatiovaikuttaminen ovat keskiössä. Samoin avoimuus ja kriittisyys kyvystämme kehittää vahvuuksia ja hyödyntää maailmantalouden liiketoimintamahdollisuuksia.

Valtioneuvoston selonteko ulko- ja turvallisuuspolitiikasta yhdessä muiden selonteiden kanssa muodostavat tärkeän perustan laajemmalle, mutta tätä kautta myös yleisemmälle poikkihallinnolliselle kokonaisturvallisuuden strategiatyölle. Yhdessä Turvallisuuskomitean johdolla laaditun ja päivitettävän laajaan turvallisuuskäsitykseen perustuvan Yhteiskunnan turvallisuusstrategian kanssa nämä säännöllisesti päivitettävät ohjausasiakirjat muodostavat keskeisen perustan laajalle joukolle yhteiskunnan eri toimijoita. Turvallisuus- ja varautumistyö on kaikkien yhteinen asia, joka tulee ottaa riittävästi huomioon yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan perustehtävänä on huolehtia yritysten toimintaympäristöstä, työ- ja hyödykemarkkinoiden toimivuudesta, työntekijöiden työllistymisedellytyksistä sekä alueiden tasapainoisesta kehittämisestä globaalissa taloudessa. Avainsanoja ovat kestävä kasvu, teknologiat ja uudistuminen, globalisaatio ja verkostot sekä hyvinvointi ja vakaus. Ministeriö vastaa muun muassa huoltovarmuuden kehittämisestä ja varautumistoimien yhteensovittamisesta. Huoltovarmuus on kokonaisturvallisuuden ytimessä. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa myös maahanmuuttajien kotouttamisesta ja siihen liittyvästä lainsäädännöstä sekä maahanmuuttajien työllistymisen edistämisestä.

Suomen huoltovarmuus on huolenpitoa, kykyä ja yhteistyötä yhteiskunnan taloudellisten perustoimintojen ylläpitämiseksi häiriö- ja kriisitilanteissa. Huoltovarmuus perustuu suomalaisen yhteiskunnan ja talouden luontaisiin rakenteisiin ja toimintaan sekä kytkeytyy voimakkaasti poliittisiin ja talouselämän muutoksiin kansainvälisessä toimintaympäristössä. Kansainvälisten riippuvuuksien hallinta on tullut vahvemmin esille vallankäytön muodoksi ja kansallisten toimenpiteiden rinnalle. Maahanmuuttajien kotouttamisessa osaavan työvoiman saatavuus, nykyistä sujuvammat ja nopeammat lupamenettelyt sekä parempi kotouttaminen ovat tärkeitä kokonaisuuksia.

Maahanmuuttokriisillä olisi suuria vaikutuksia kokonaisturvallisuuteen ja varautumiseen volyymien, kansainvälisen yhteistyötarpeen, naapurisuhteiden ja sääntelyn kautta. Kansainvälistyminen, verkostotalous ja teknologinen kehitys edellyttävät voimakkaassa toimintaympäristön muutoksessa uusia globaalimpia näkökulmia niin elinkeinopolitiikassa, huoltovarmuudessa kuin kotouttamisessa. Suomen pieni, häiriöherkkä kansantalous vaatii sitä, että kaikki toimijat aktiivisesti ja jatkuvasti pyrkivät yhdessä luomaan suomalaiseen yhteiskuntaan sellaiset kansainväliset, tuotannolliset, materiaaliset ja hallinnolliset valmiudet, että niiden avulla voidaan varmistaa maamme taloudellinen turvallisuus ja toimivuus myös poikkeuksellisissa oloissa.

Niin sanotut uudet ja globaalit uhkat (esim. hybridivaikuttaminen ja pandemia) ovat arvaamattomia, laajavaikutteisia ja edellyttävät poikkihallinnollisia järjestelyjä ja myös yksityisen, kolmannen ja kuntasektorin vahvaa mukanaoloa. Nykyisessä toimintaympäristössä viranomaisen, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten omavarautuminen sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kumppanuusmalli luovat kaikki osaltaan maamme huoltovarmuutta. Julkisen ja yksityisen kumppanuus (huoltovarmuusorganisaatio) on diplomatian ohella myös keskeinen, moderni, kustannustehokas ja kehittämisen arvoinen tapa hallita suomalaisen yhteiskunnan huoltovarmuus- ja turvallisuusriskejä.

Huoltovarmuus on kiinteä osa yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta. Huoltovarmuus-, turvallisuus- ja varautumistyö ovat kaikkien yhteisiä asioita, jotka tulee ottaa riittävästi huomioon yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, hallinnon uudistuksissa ja arjen omatoimisessa varautumisessa.

Ajantasainen lainsäädäntö ja sopimuskokonaisuus, riittävät resurssit ja toimivaltuudet, toimijälähtöinen varautuminen, hyvä tilannetietoisuus, kattava toimijaverkosto, laaja ja jatkuvasti kehittyvä keinovalikoima sekä ylläpidetty toimintakyky ja valvonta luovat edellytykset huoltovarmuudelle. Se säilyy ja kehittyy myönteisesti vain pitkäjänteisellä ja suunnitelmallisella varautumistyöllä. Työ on jatkuvaa yhteisen tilannekuvan luomista, tulevaisuuden ennakkointia, heikkojen signaalien aistimista, mittaamista ja niiden kehityksen arviointia kansallisesta ja kansainvälisestä toimintaympäristöstämme sekä korjausliikkeitä tavoitteissamme, painopisteissämme ja toimeenpanossamme. On kyettävä elämään epävarmuudessa, tehtävä yhteistyötä kansallisesti ja kansainvälisesti sekä varauduttava.

EU on tällä hetkellä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeisin toimintakehys ja tärkeä turvallisuus- ja arvoyhteisö. Suomen ja suomalaisten turvallisuus on tiukasti

sidoksissa Euroopan ja muiden EU:n jäsenvaltioiden sekä lähialueidemme turvallisuustilanteisiin. Suomalaisen yhteiskunnan ja kansainvälisten tapahtumien nopeiden muutosten seurauksena tätä kehitystä on entistä vaikeampaa ennustaa. Olemme siirtyneet stabiilista, tunnettujen toimintamallien maailmasta riskilähtöiseen maailmaan, missä kaikkea voi tapahtua ja kaikkeen tulee varautua.

Kansainvälinen yhteistyö, EU, Nato ja muut saman tyyppiset kansainväliset organisaatiot, Pohjoismainen yhteistyö sekä monikansalliset yritykset muodostavat Suomen kannalta keskeiset ulottuvuudet. Siksi myös Suomen on osana eurooppalaista ja pohjoismaista yhteisöä vaikutettava aktiivisella ja tavoitteellisella ulko- ja huoltovarmuuspolitiikalla toimintaympäristöönsä ja kansainvälisillä foorumeilla tehtävään päätöksentekoon.

Talouden ja elinkeinoelämän kansainvälistyttyä on luontevaa pyrkiä kansainväliseen yhteistyöhön. Suomen liittyminen aktiiviseksi jäseneksi monikansallisiin yhteistyöorganisaatioihin on lisännyt kansainvälisen yhteistyön onnistumisen merkitystä ja konkreettisuutta. Suomi harjoittaa aktiivista kahdenvälistä ja monenkeskistä ulko- ja huoltovarmuuspolitiikkaa. Globaalin verkostotalouden kehittyessä tämä kahdenvälinen, monenkeskinen ja muu kansainvälinen yhteistyö täydentää ja tukee kansallisia toimenpiteitä.

Työ- ja elinkeinoministeriön mielestä keskeistä on, miten kykenemme kehittämään vahvuuksiamme niin, että hyödynnämme toimintaympäristömme muutosten tarjoamat mahdollisuudet, samalla kun varaudumme myös muutosten mahdollisiin riskeihin ja uhkiin. On myös kannatettavaa aktiivisesti edistää toimivaa kansainvälistä yhteistyötä ja sääntöperusteista kansainvälistä järjestelmää, jotka ovatkin olleet Suomen pitkäaikaisena tavoitteena.